

7-8-nji awgust

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 24 январа, 2025

7-8-nji awgust 7-8-nji AWGUST

Çardakly bogazyna girenlerinde, Ýewfrat derýasynyň golaýyndan geçýän şosse ýoldan baryarka baýyrdan togalanan harsaň gaýa böleginiň ýoly bentländigini görüp, awtoulagy sakladylar.

Bagaždaky pil-teşäni çykardylar. Balykesirli sürüji Mehmet, Jewat Apbas Gürer we Ibrahim Süreýýa Ýigit gezekli-gezegine daş döwýän gürzini harsaň daş bölegine urup, bir bölegini aýyrmagy başardylar.

Sürüji Mehmet awtoulagy seresaplylyk bilen galan daş böleginiň ýanyndan sürüp geçdi, emma üsti açylýan bu köne awtoulag Mehmetiň dyrjaşmalaryna garamazdan Çardakly bogazyndan geçip bilmedi. Iýun aýynyň ahyrydygyna garamazdan, sebit gar bilen örtülendi. Howa ümüş-tamys garaňkydy. Argyn awtoulag ýol aşmakda kynçylyk çekýärdi. Şonuň üçinem alaçsyz ýagdaýda dag başynda daň atýança garaşmagy makul bildiler.

Ibrahim Süreýýanyň paltosy ýokdy. Mustapa Kemal paşa bilen Rauf beýiňem paltosy bardy. Mustapa Kemal paşanyň paltosy-da Rauf beýden alynandy, ýeňi-de ep-esli uzyn bolýardy. Jewat Apbasyňam şineli bardy. Hemmesi bir çünke gysylyp uklajak bolýardy, gije ýarymdan soň Mustapa Kemal aýak sesini eşidip oýandy. «Kimsiň?» diýip seslendi. Ibrahim Süreýýa «men, paşam» diýip jogap berdi.

Paşa oňa «Uklamadyňmy?» diýip sorady. Ibrahim Süreýýa üstüniň ýukadygyny, uklasa doňup öljegini aýtmagyň ýerine «Nobatçylyk edýän, paşam» diýip jogap berdi...

• GOLTUKLARY SAPANÇALY

Stambuldan hereket eden «Bandyрма» gämisine ýekeje awtoulagy ýüklemäge rugsat berildi.

Samsuna getirilen we sagatda 15 km ýol geçýän bu awtoulag barmaly ýerine barýança birde motory döwürdi, birde tekerleri ýaryldy, birde batga batdy, birde agdaryldy, birde benzini gutardy. Emma ähli çarkandakly ýollary aşdy we milli kongresiň geçiriljek Erzurum şäherine gelip ýetdi.

Awtoulag Anadolynyň jümmüşlerine tarap myçyp barýarka, ýurtda grek okkupasiýasy dowam edýärdi...

Stambul hökümeti ýeňiji döwletlere garşy bäs edip bilmeris diýip, boýun sunujylykly hereket eden ýagdaýynda uly döwletler patyşanyň hökümdarlyk hak-hukuklaryny ykrar eder öýdýärdi.

Şol sebäpli... garaşsyzlyk üçin döwlet derejesinde azat-edijilik hereketiniň başyny başlan Mustapa Kemal 7-nji awgustda eýeleýän wezipesinden boşadyldy. Resmi ygtyýarlygyndan, çininden, harby lybasyndan, öýünden, hak-heşdekden jyda düşürildi. Elinde kör-köpük puly ýokdy. Ol indi halkyň bir parçasady...

Bulam az bolýan ýaly Stambul hökümeti Siwasyň, Elazigiň, Erzurumyň häkimlerine telegramma ugradyp, onuň haýal etmän yzyna ugradylmagyny talap etdi. Köçeleriň ugrundaky haýatlaryň ýüzüne «dönük, haýyn» diýen ýazgylary asdyrýardy. Üstüne goşun bölümlerini ugradýardy...

Islendik pursatda boljak hüjüme garşy ýolboýy sapançalar gabyndan çykarylgy ýagdaýda goltuklaryna gysylgy geldiler.

Paşa barýan ýolunyň dogrudygyna ynanýardy: **hak-hukuk berilmeýärdi, alynýardy!**

«- Görýäňiz-ä, ýörejek ýolumyz howp-hatarlardan, hatda ölmek we öldürilmek ähtimallyklaryndan doly. Çarkandakly we daş-damanaly ýol. Aramyzda şunça howpa garşy döş germäge özünde erk-ygtyýar, azm, mümkinçilik, batyrgaýlyk görmeýän egindeşlerimiz bar bolsa, häzirden yza gaýdyp bilerler.»

Diňe Münir beý derwaýys bir işi sebäpli belli bir wagta çenli yza çekilmegi haýys etdi.

• ŞU SEBÄPDEN ÝAZDYM

Erzurum kongresine taýýarlyk işleriniň tamamlanan gijesi Mustapa Kemal Mazhar Müfit Kansu, Ibrahim Süreýýa Ýigit bilen daň agaryança gürrüň etdi. Ol Mazhar beýe «bloknodyň ýanyňdamy?» diýip sorady. Ýokdugyny bilip, «kyn görmeseň, al-da gel» diýdi.

Bloknot gelensoň pugta tabşyrdy: «Bu depderiň ýeke sahypasyny hiç kime görkezäýmegin, soňuna çenli gizlin sakla, diňe üçümüz bilmeli» diýdi.

Bloknoda şu senäni ýazdyrdy: 1919-njy ýylyň 7-8-nji awgusty.

Yzyndan şeýle ýazdyrdy: «Ýeňişden soň hökümet formasy respublika bolar».

Refet Bele ýaly käbir egindeşi Siwas kongresiniň geçirilmeginden ätiýaç etse, Rauf Orbaý ýaly käbir egindeşleri amerikan mandatlygyna girmegi dogry hasaplaýardy. Mustapa Kemal bolsa näme etmelidigini bireýýäm kellesinde oýlanyp-ölcerip goýupdy... Maksat diňe ýurdy azat etmek däldi, azat boluşdan soň näme etjegini-de gowy bilýärdi...

Bu taryhy maglumatlary şu sebäpli ýazdym:

Atatürküň guran partiýasynyň halk deputatlary uçara münüp gelip, milli kongresiň geçirilen ýeri Erzurumda ýygnaşyk geçirdi. Men pikir etdim, manifefest jar ederler!

Men pikir etdim, ýurdy AKP-den azat edenden soň haýsy düýpli reformalary geçirjekdiklerini mälim ederler!

Gaýtalap-gaýtalap leji çykan sözlerini gaýtaladylar: «AKP eýdýär, AKP beýdýär, pylan-pysmydan... Erdogan eýdýär, Erdogan beýdýär!» Şu horluklary, kynçylyklary kim görenok, kim düşünenok, kim başdan geçirenok. Bize bularyň barsyny aşyp biljek azat boluş reseptini aýtsaňyzlaň! Saýlawlara sanlyja aý galdy...

Mustapa Kemal saýlap alan ýolunda aýgytly gadamlar bilen ýol aşanda, ne patyşany-halyfy, ne-de Stambul hökümetini agzady. Heý, taryh diýen zatdan habaryňyz ýokmy...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 09.08.2022 ý. Publisistika